

ПЕРЕДУМОВИ ТА ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ РОЗВИТКУ АГРОХОЛДИНГІВ PRE-CONDITIONS AND BASIC PRINCIPLES OF DEVELOPMENT OF AGROK HOLDING

А.С. ДАНКЕВИЧ, к.е.н., старший науковий співробітник
Національний науковий центр "Інститут аграрної економіки"

В умовах зростаючого попиту на продукти харчування несільськогосподарські компанії активно почали інвестувати кошти в розвиток сільського господарства. Пояснити мотиви цих процесів, проаналізувати ефективність діяльності великих несільськогосподарських структур у сільському господарстві є важливим завданням економічної науки.

Створення агрохолдингів є своєрідною відповіддю аграрної економіки України вимогам ринку, спрямоване на відновлення порушених міжгалузевих зв'язків і диспаритету цін між реалізованою сільськогосподарською продукцією та матеріально–технічними ресурсами промислового походження, відновлення самодостатньої кредитної системи.

Цей процес відбувається еволюційним шляхом і не має широкого інформаційного розголосу та є принципово новим підходом до організації сільськогосподарського виробництва. Передумовами створення агрохолдингів є недооцінка вартості землі, як найважливішого фактора виробництва в аграрному секторі та декапіталізація галузі, що різко підвищує віддача від інвестицій. Результатами діяльності є: посилення конкуренції на ринку оренди земель та збільшення розміру орендної плати; залучення інвестицій; зростання продуктивності праці; посилення конкурентоспроможності вітчизняного виробництва.

Значну увагу даній тематиці приділили відомі вчені економісти-аграрники: П.Т. Саблука, В.Г. Андрійчук, О.М. Бородіна, В. В. Юрчишин, Б.Й. Пасхавер, С.І. Дем'яненко, М.Й. Малік, В.Л. Валентинов та ін. Розбіжність в окремих їх поглядах на ті чи інші аспекти розвитку інтегрованих структур свідчить про складність й актуальність даних проблем та необхідність продовження наукових дискусій.

Основою формування холдингів є інвестиції як із–за кордону, так і вітчизняних фінансово–промислових груп, що намагаються диверсифікувати свої ризики, використати сприятливу світову кон'юнктуру та закріпитись на українському земельному ринку. Так,

тільки протягом десяти місяців 2010 року було залучено інвестицій на суму понад 500 млн дол. США.

За попередніми оцінками в Україні функціонує понад 60 великих холдингів, більшість з яких не виділені в окремий бізнес. За підрахунками експертів на даний період вони контролюють понад 6 млн га, або близько 24% ріллі і є найбільшими виробниками зернових і технічних культур. Головним чином вони використовують інноваційні технології і вирощують конкурентоспроможну продукцію. Практично всі планують розширювати земельні масиви¹. До 2015 року, за прогнозами експертів, в Україні сформується близько 200–300 холдингів, а валове виробництво зерна досягне рівня 60–70 млн тонн.

Важливим кроком є ідентифікація об'єкта дослідження. Згідно з чинним законодавством «...холдингова компанія – це господарючий суб'єкт, який володіє контрольними пакетами акцій інших, одного або більше, господарюючих суб'єктів»². У сільському господарстві до агрохолдингів ми відносимо несільськогосподарські компанії, для яких сільськогосподарське виробництво не є профільним видом діяльності, але які займаються сільськогосподарським виробництвом, створивши в своїй структурі аграрні підрозділи. Компанії, що займаються сільськогосподарською діяльністю, можуть і не мати холдингової структури. З іншого боку, холдинги являють собою вертикально–інтегровані підприємства, мотиви діяльності яких можуть бути не пов'язані з вертикальною інтеграцією. Відмінність їх від інших форм господарювання зумовлена безпосередньою участю інвесторів в управлінні сільськогосподарським виробництвом та формуванні автентичного стилю і філософії роботи компанії³.

Із організаційної точки зору формування об'єднання і його розширення відбувається шляхом викупу материнською компанією майнового комплексу сільськогосподарського підприємства та оренди землі, в основному на умовах середньо– та довгострокової оренди. В компанії виділяють профільні напрями розвитку. Кожному виду бізнесу надається статус юридичної особи з переходом на самокупність. Управлінська компанія бере на себе функції прийняття рішень за стратегічними напрямами розвитку компанії, а також функцію фінансування і контролю. За таких умов компанія може об'єднувати

¹ Електронний ресурс – Режим доступу <http://www.kommersant.ua/doc.html?docId=1094560>.

² «Електронний ресурс – Режим доступу <http://www.ua.textreferat.com/referat-4738-6.html>.

³ Храмова И.Г. Вертикальная интеграция в продовольственном секторе России (деятельность агрохолдингов). – М.: 2003, - С. 52.

велику кількість підприємств різних розмірів у вигляді філій чи виробничих дільниць, які формують додану вартість в усіх наступних підрозділах компанії, завершуючи реалізацією продукції. На даний час, більшість підприємств, що входять до складу холдингів, мають статус окремої юридичної особи, тому віднести їх до того чи іншого об'єднання досить складно.

Мотиви створення агрохолдингів: забезпечення власного виробництва сировиною, оскільки за умов недосконалого ринку організація власного виробництва є менш затратною, порівняно з операціями на вільному ринку; закріплення на ринку оренди землі в очікуванні відміни мораторію; диверсифікація фінансових ризиків при розміщенні фінансового портфеля з метою уникнення високих ризиків; контроль за процесами сільськогосподарського виробництва з метою забезпечення повернення раніше виданих кредитів; розширення ринків збуту продукції власного виробництва та сфери діяльності компанії; пільгове оподаткування.

Головними завданнями при формуванні агрохолдингу є забезпечення скоординованої діяльності всіх організаційно–правових господарських структур, що беруть участь в організаційно–технологічному циклі виробництва певних видів готової продукції, економічної та соціальної зацікавленості кожного партнера в одержанні високого кінцевого результату, кращої організації аграрного ринку.

Умовно організацію холдингу можна поділити на такі етапи:

- організаційний – визначення складу учасників, виду діяльності та спеціалізації;
- економічний – оцінка структурних підрозділів їх потенціалу, обсягів запасів, готової продукції і можливих ринків збуту. Розробка бізнес–плану діяльності, порядку і термінів погашення заборгованості, визначення центрів фінансової відповідальності на принципах внутрішньо–господарського розрахунку;
- структурний – оптимізація організаційної структури, виділенням самостійних бізнес–одиниць, формування центрального апарату компанії, штатної чисельності працівників, принципів взаємовідносин між підрозділами і зовнішнім середовищем. При цьому центральний апарат виконує функції, пов'язані із стратегічним плануванням і захистом інтересів власників підприємства, а структурні підрозділи займаються поточною виробничою діяльністю;
- правовий – офіційна реєстрація в органах державної влади.

Форми організації роботи в сільському господарстві агрохолдинговими компаніями: постачання ресурсів (товарний кредит), оренда землі, надання пільгового кредиту, отримання активів за борги і організація виробництва, придбання активів спільних

підприємств. Сільськогосподарська діяльність більшості агрохолдингів розпочинається із оренди земель та придбання активів.

При створенні агрохолдингів потрібно враховувати:

- необхідність розвитку інфраструктури, технічного переоснащення та модернізації виробництва, запровадження науково обґрунтованих систем культури землеробства на інноваційній основі;

- потребу у налагодженні співпраці з органами місцевої і регіональної влади;

- засилля дешевих імпортних продуктів, зокрема, овочів, м'яса змушує вітчизняних виробників збільшувати площі під експортноорієнтованими культурами (соняшник, ріпак) та скорочувати капіталовкладення у розвиток галузі тваринництва;

- особливості місцевого менталітету – управлінська психологія більшості керівників і спеціалістів сформована за часів адміністративно–командної системи господарювання, де на перше місце ставились валові показники, однак, основою роботи за ринкових умов господарювання є отримання прибутку.

Підвищення продуктивності праці і ефективності інвестицій досягається шляхом: стимулювання оплати праці і залучення до управління кваліфікованих менеджерів; ліквідації дефіциту кваліфікованих кадрів на всіх рівнях виробництва, зокрема механізаторів, доярок, інженерів, створення аграрної інфраструктури, в першу чергу – елеваторів. Загальна місткість елеваторів в Україні розрахована на 30 млн тонн зерна, більшість з яких збудовані в 70–х роках ХХ ст. і налаштовані на малогабаритну техніку (ЗІЛи) з вантажопідйомністю до 5 т, робота яких на перевезеннях за умов високих цін на пальне економічно не виправдана.

За оцінками експертів, процес створення холдингу може тривати до 10 років. Це підтверджується досвідом формування і роботи більшості вітчизняних агрохолдингів на українському аграрному ринку⁴.

Загальноновизнаними причинами, що стримують інвестування в сільське господарство є: невизначеність перспектив вітчизняного ринку землі, невирішеність земельних спорів, недосконала законодавча база, нестабільна аграрна політика, необґрунтоване втручання влади в бізнес, надмірна зарегульованість бізнесу – необхідність отримання великої кількості ліцензій, сертифікатів і дозволів.

Виробнича спеціалізація аграрного об'єднання значною мірою формується виходячи із спеціалізації материнської компанії або основного виду бізнесу холдингу. Зважаючи на

⁴ К. Кравчук, А. Турпак Неподнятая целина / К. Кравчук // Украинский деловой еженедельник "Контракты". – № 38. – 2008. – С 25-29.

це, аграрні об'єднання можна розділити на цукровиробників – ЗАО «Укрпромінвест», ТОВ «Астарта–Київ», «Дакор Агро Холдинг»; зернотрейдерів – ТОВ СП «Нібулон»; молочне скотарство – ЗАТ «Індустріальна молочна компанія»; матеріально–технічне забезпечення та надання послуг – ЗАТ «Райз», зернопереробка – «Укрзернопром», ТОВ «Стіомі–Холдинг», тваринництво – ТОВ «Миронівський хлібопродукт», олійно–жирова компанія – «Кернел».

Аналіз діяльності агрохолдингів в аграрному секторі значно ускладнюється обмеженістю доступу до інформації компаній та відсутністю офіційної статистики, яка б дозволила виділити ці структури із групи товаровиробників.

Станом на 1.01.11 року понад 10% ріллі зосереджено у двадцяти п'яти найбільших агрохолдингів України. Серед них слід виділити: ТОВ «Українські аграрні інвестиції», що орендує близько 330 тис. га землі, ВАТ «Маріупольський металургійний комбінат ім. Ілліча» – 225 тис. га, ТОВ «Миронівський хлібопродукт» – 220, ДП «Нафком–Агро» – 200 тис.га, ТОВ «Астарта–Київ» – 166 тис. га, ЗАТ «Агротон» – 150 (рис.). На рисунку 1 наведено інформацію щодо двадцяти п'яти найбільших аграрних об'єднаннях, які виділили агробізнес як окремий вид бізнесу. Разом з тим, в Україні функціонує велика кількість тіньових агрохолдингів, власники яких не виділяють аграрний бізнес окремо.

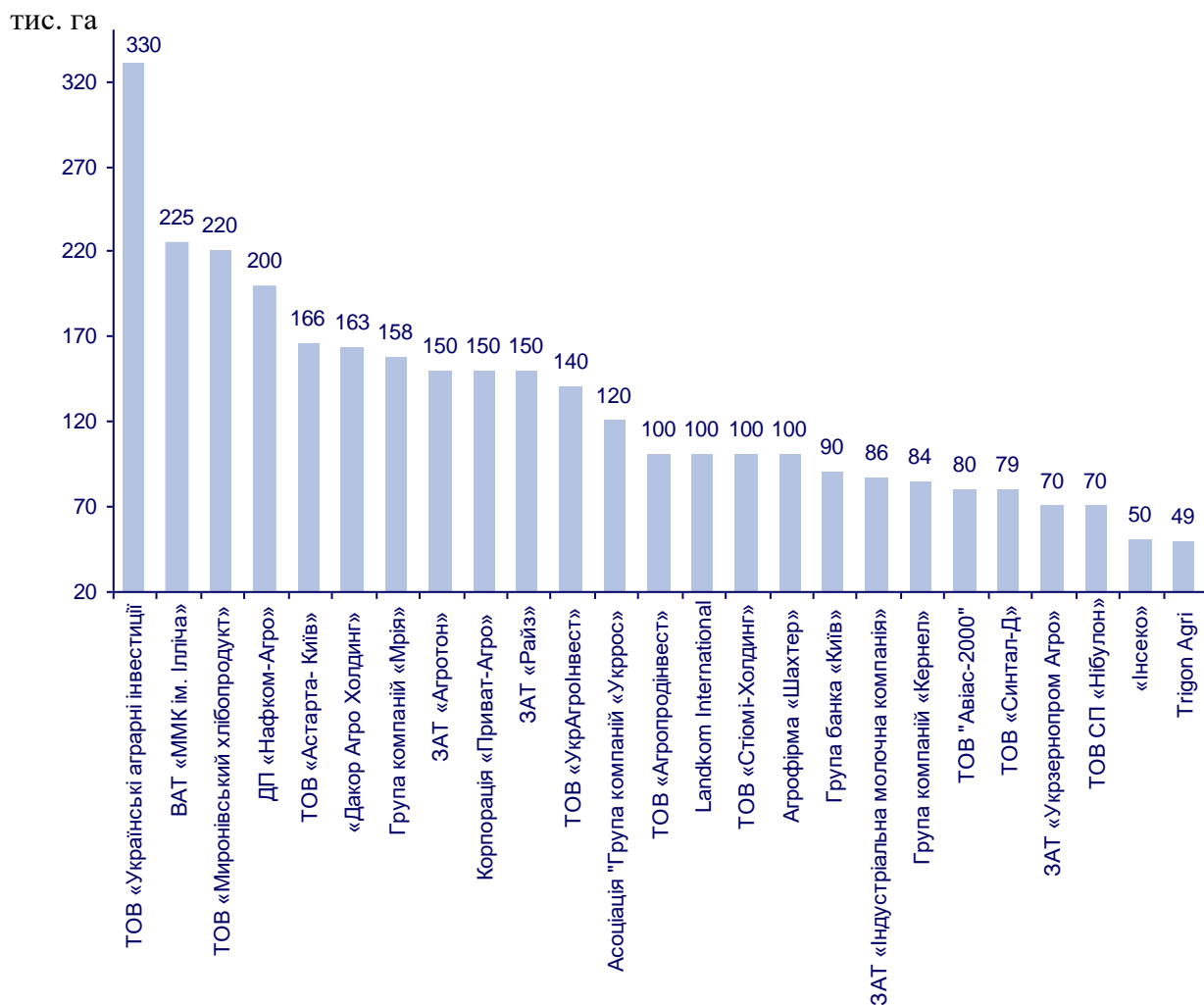

Рис. Найбільші агрохолдинги України

*Джерело: дослідження автора на основі публічної інформації

Передумовами інвестування в сільське господарство є:

- світова криза продовольства (зумовлена збільшенням населення планети і ростом обсягів виробництва біопалива), яка призвела до небувалого росту цін на продукти харчування в світі. На початок 2008 року світові ціни на більшість продовольчих товарів досягли найвищого рівня за останні 50 років, зокрема ціна на пшеницю в світі з 1999 по 2010 рік зросла на 109%;

- прибутковість сільського господарства. За даними Держкомстату, зернові культури можуть забезпечувати 60–80% прибутку, технічні – 100%⁵;

⁵ М. Скорик Украинские латифундисты. / «Профиль». – №4 (23). - 2008. – С. 15-19.

- незабезпечений внутрішній попит, великий потенціал внутрішнього споживання. Так, споживання м'яса зросло на 42% порівняно з 2000 р., молока і молочних продуктів – на 30, фруктів – на 20%. Щорічно ринок м'яса збільшується на 25–30%;

- можливість швидко організувати крупнотоварне виробництво і відносно не висока ціна входження в ринок – «придбання компанії, що орендує сільськогосподарську землю, обійдеться до 500 дол. США за 1 га, в залежності від регіону, а щорічна орендна плата власникам земельних паїв становить 40–60 дол. США за 1 га в рік». При цьому «прибуток до виплати податків, відсотків і амортизації (ЕВІТДА) з одного гектара може досягати 500 дол. США»⁶.

- реалізація конкурентних переваг України – при порівняно невеликих вкладеннях у найближчі три–п'ять років є значні резерви підвищення урожайності сільськогосподарських культур за рахунок використання інноваційних технологій. Так, урожайність зернових культур в Україні становить у середньому 2,5 т, в Польщі – 3,1 т, Євросоюзі – 4,8 т, в Британії – 7 т.

- потенціал українських чорноземів, який дозволяє збирати не менше 60–70 млн тонн зерна на рік. Країна володіє близько 8% світових запасів чорноземів, розораність становить 69%, площа ріллі 32 млн га, в той час як у Франції – 20 млн га, Іспанії, Німеччині і Польщі – менш ніж 15 млн га, у Великобританії і Італії – по 10 млн га.

- зростання вартості сільськогосподарських земель, яке слід чекати після зняття мораторію. В даний час придбання корпоративних прав обійдеться в 500 дол. США/га. Разом з тим, для придбання землі в Польщі необхідно – 3,6 тис. дол. США/га, у США – 5,4, у Німеччині – 22,3, Бельгії – 25,9 тис. дол. США/га.

Середньозважений рівень рентабельності сільськогосподарського виробництва, без урахування дотацій і доплат становить майже 15%, а за умов використання сучасних технологій інвестори отримали значно кращі результати. Зокрема, рентабельність виробництва соняшнику в агрохолдингах становила 130%, пшениці – 80%. Така прибутковість вітчизняного сільськогосподарського виробництва для іноземних компаній пояснюється відносно невеликими прямими витратами. Так, «Landkom International» платить орендну плату за землю близько 35 доларів США за один гектар в рік, що в 10 разів менше, ніж у Великобританії. Компанія сплачує селянам заробітну плату на рівні 400 доларів на місяць, в той час як у країнах Європейського союзу мінімальна оплата

⁶ К. Кравчук, А. Турпак Неподнятая целина / К. Кравчук // Украинский деловой еженедельник "Контракты". – № 38. – 2008. – С 25-29.

праці, за звичайного графіка роботи, становить 1,8 тис. доларів на місяць, або в 4,4 рази вище, ніж в Україні ⁷.

Основними перевагами, що сприяють інвестуванню в сільське господарство є: зручне економіко–географічне положення, сприятливі для сільського господарства природні умови; власна сировинна база для переробної промисловості; відсутність жорсткої конкуренції в галузі; наближеність до потенційних ринків збуту; дешева робоча сила; інвестиції в сільське господарство – це не тільки диверсифікація ризиків, а й розвиток бізнес–напряму, рентабельність якого буде зростати з роками.

Діяльність великих аграрних об'єднань у сільському господарстві створює широкі можливості для розвитку аграрного бізнесу в Україні і забезпечує конкурентоспроможність вітчизняної сільськогосподарської продукції. По–перше, значна економія на масштабах придбання засобів виробництва. По–друге, це нові застави – сільськогосподарська продукція є заставою для несільськогосподарської діяльності холдингів, особливо в сезон її з'являється багато, а це – значна кредитна маса, що починає фінансувати діяльність, жодним чином з сільським господарством не пов'язану. І, навпаки, забезпечення з боку материнської компанії стає заставою для придбання засобів виробництва для сільського господарства. В управлінській структурі - це створення могутніх приватних вертикальних ієрархій і дуже складна система управління, яка вимагає налагодження системи бухгалтерського обліку та внутрішньогосподарського контролю, централізованої системи платежів, розбудови системи планування та бюджетування.

Перевагами агрохолдингів є: менеджмент – залучення досвідчених фахівців; ефективність – більша маневреність власного капіталу, раціоналізація використання ресурсного потенціалу, інтенсифікація та диверсифікація виробництва; доступ до фінансів – пільгові кредити та дотації, залучення приватних інвестицій; ефект масштабу – ефективне використання ресурсного потенціалу, широкозахватних агрегатів; переваги вертикальної інтеграції – поєднання виробництва з переробкою та реалізацією; доступ до ринків збуту – великі за обсягом, можливості виходу на експорт.

На відміну від дрібних сільськогосподарських підприємств агрохолдинги на сьогоднішній день мають можливість залучити додатковий капітал з метою розширення і модернізації виробництва. Більшість із них сформовані в 90–х роках, мають накопичений досвід роботи, кваліфіковані кадри, розвинену інфраструктуру (елеватори), уміння

⁷ Електронний ресурс – Режим доступу <http://www.FuelAlternative.com.ua>.

виробляти продукцію, попит на яку є стабільним, можливість диверсифікувати ризики і контролювати затрати по всьому ланцюгу – від поля до супермаркету.

Уже зараз є приклади співпраці великого бізнесу з місцевими радами, населенням, розвиваються програми підтримки компаніями розвитку інфраструктури в сільській місцевості, адже відновлення агровиробництва – це нові робочі місця та стабільне джерело наповнення місцевих бюджетів.

Розвиток сільського господарства дає поштовх іншим галузям економіки. Так, попит агропідприємств стимулює випуск техніки, засобів захисту рослин, мінеральних добрив. Тільки у 2007 році виробництво тракторів збільшилось на 64,6% і становило 4,3 тис. одиниць, сівалок – на 40,8% (5,4 тис. штук).

Агрохолдинги об'єднують підприємства, як правило, в різних природно-кліматичних зонах, що зменшує ризики. Так, рентабельність виробництва у компанії «Ленд Вест», як одного з найбільших представників аграрного бізнесу в Україні, становить 30–50%. На відміну від дрібних господарств, вони отримують високі врожаї і мають можливість розвивати інфраструктуру (елеватори). Якщо в середньому по Україні, за підсумками 2008 року, урожайність становила 3,4 тонни зерна з гектара, то в агрохолдингах - до 5,6 тонн з гектара⁸.

В агрохолдингах впроваджуються прогресивні технології виробництва. Так, датська компанія Trigon Agri домоглась підвищення урожайності пшениці від 2,95 до 5,67 тонни з гектара завдяки використанню широкозахватної техніки, впровадженню нових сортів і гібридів сільськогосподарських культур, удосконаленню технології виробництва. З метою економії витрат пального на трактори і комбайни встановлено системи супутникової навігації GPS. Система автоматично прокладає маршрут руху техніки, що дозволяє економити близько 30% енергоресурсів. Крім того, система GPS контролює витрачання мінеральних добрив. Компанія «Мрія» застосовує технології No-Till, що передбачають висів насіння без оранки ґрунту. Це дозволяє скоротити парк техніки, виконати польові роботи в оптимальні строки, оптимізувати затрати часу і коштів.

Класична система основного обробітку ґрунту замінюється безвідвальним обробітком (ЗАТ «Райз»), що дозволяє економити пальне в межах 5–7 л/га, підвищити продуктивність агрегатів на 7–8%; відтворити діяльність ґрунтоутворюючих мікроорганізмів.

⁸ К. Кравчук, А. Турпак Неподнятая целина / К. Кравчук // Украинский деловой еженедельник "Контракты". – № 38. – 2008. – С 25-29.

Класичні просапні сівалки з анкерними сошниками замінюються сучасними високопродуктивними сівалками точного висіву з дисковими сошниками, обладнаними комп'ютерною системою контролю висіву насіння, що дозволяє за рахунок рівномірної густини рослин на полі і рівномірної глибини посіву підвищити урожайність кукурудзи на 9–10 ц/га, соняшнику на 4–5 ц/га; проводити сівбу цілодобово; при цьому одна сівалка забезпечує висів насіння на площі 250 гектарів, що еквівалентно восьми вітчизняним (норма висіву яких 30 га/добу); скоротити затрати, пов'язані із транспортуванням агрегатів до місця роботи і назад та кількість обслуговуючого персоналу порівняно з вітчизняними сівалками.

Сівба проводиться якісним насінням вітчизняної і зарубіжної селекції. Зміна даного сегменту технології залежно від культури (соняшник, кукурудза, соя) дозволяє підвищити урожайність на 20–40%.

Агрохолдинги відслідковують кон'юнктуру ринку і вирощують ті культури, які забезпечують вищий прибуток. Так, якщо раніше в Україні практично не вирощували ріпаку, то зараз він є однією з основних культур агрохолдингів. Компанія «Ленд Вест» планує вирощувати «екологічно чисте» зерно – без застосування добрив та засобів захисту рослин, ціна на яке значно вища, зокрема в ЄС це 1,5–2 ціни звичайного зерна.

Важливим елементом зниження собівартості і поліпшення якості виробленої продукції є запровадження холдингами сучасних методів автоматизованого контролю і управління виробництвом. Комплексні автоматизовані інформаційно–управляючі системи, засновані на технологіях «точного землеробства», дозволяють: отримати достовірну інформацію про місцевість, характер землекористування та його режим; на основі картографічного матеріалу визначати точні розміри полів й площу землекористування, створювати тематичні карти (грунтового, урожайності, рельєфу, дорожню, юридичну, акумуляції водних потоків) і формувати на цій основі паспорт поля та земельного масиву в цілому; підвищити ефективність використання сільськогосподарської техніки завдяки скороченню витрат на обробіток ґрунту за рахунок виключення пропусків і зон подвійного обробітку; знизити витрати при експлуатації технічних засобів за рахунок оптимізації переміщень, контролю за місцем знаходження та витратою пального, швидким виявленням і усуненням неполадок; за допомогою використання GPS-технологій, а саме технології диференційованого внесення добрив і засобів захисту рослин, скоротити потребу в їх використанні до 30%.

Одним із важливих аспектів є створення лабораторії із агрохімічного обстеження (група «Приват»), що дозволяє здійснювати індивідуальний підхід при застосуванні технологій на конкретно взятому полі.

Важливим компонентом модернізації виробничого процесу є створення диспетчерського центру, що дозволяє: оптимізувати облік, мінімізувати людський фактор при оформленні первинної документації, точно, дистанційно проводити планування, облік і контроль всіх господарських операцій; в режимі реального часу отримувати об'єктивні, оперативні звіти про хід виконання тих чи інших польових робіт та приймати своєчасні вірні рішення і реалізовувати їх на практиці.

Агрохолдинги формуються, як правило, на основі провідної компанії. Землю орендують в багатьох регіонах країни, що істотно знижує ризики виробництва. Збільшення кількості агрохолдингів і розширення їхніх площ прогнозується за рахунок дрібних господарств, що займаються екстенсивним землеробством та відновлення виробництва на землях, які в даний час не оброблюються, а це близько 4,7 млн га ріллі. Перерозподіл земель характеризується переуступкою корпоративних прав на оренду між великими господарствами і агрохолдингами та посиленням конкуренції на ринку оренди землі. За прогнозами науковців агрохолдинги зосередять у своїх руках до 54% українських земель. Навіть за умов відміни мораторію масова купівля земель є малоймовірною, зважаючи на великі фінансові витрати та організаційні труднощі.

Наступним етапом формування агрохолдингів буде оптимізація їх розмірів. Подальше об'єднання сільськогосподарських угідь у масиви з площею 300–400 тис. гектарів і більше для України є малоймовірним. Враховуючи досвід Росії, слід очікувати зменшення масивів землі і формування оптимальних за розміром і системою управління господарських формувань, що володіють від 50 до 100 тис. гектарів землі⁹.

Інвестори концентрують активи в найбільш вигідних регіонах країни, які дозволяють отримати максимальний прибуток від ведення сільськогосподарського виробництва. При цьому перевага надається довгостроковій оренді земель терміном понад 10 років та викупу цілісних майнових комплексів.

Незважаючи на позитивні тенденції розвитку агрохолдингів дослідження показують, що ряд компаній таких, як ТОВ „Лендком ЮА”, ТОВ „Українські аграрні інвестиції”, ЗАТ „Агро регіон” з різних причин повністю чи частково в перший рік не розпочали виробничу діяльність на орендованих землях, це зумовлено: виробничими проблемами, зважаючи на переважно рослинницький напрямок господарської спеціалізації холдингів та сезонність сільськогосподарського виробництва; організаційними – пов'язаними із формуванням відокремлених структурних підрозділів та розширенням територій з метою покращення капіталізації компанії і недопущення конкурентів в умовах заниженої

⁹ Храмова И. Г. Вертикальная интеграция в продовольственном секторе России (деятельность агрохолдингов). – М.: 2003, - С. 52.

вартості земель та позитивних тенденції на світових ринках продовольчих товарів; комерційними – закріпленням на ринках оренди земель та очікуваннями, пов'язаними з відміною мораторію на купівлю–продаж земель сільськогосподарського призначення; законодавчими – відсутністю штрафних санкцій у чинному законодавстві за «холостий простій» земель сільськогосподарського призначення.

Значна частина інвесторів, створюючи структурні підрозділи на базі сільськогосподарських підприємств області, сплачують податки в бюджети територіальної громади за місцем своєї державної реєстрації, що призводить до скорочення надходжень в місцеві бюджети. Для усунення цих диспропорцій доцільно внести уточнення до Господарського кодексу України щодо територіальної ознаки структурних підрозділів підприємства, а саме вказати, що структурні підрозділи підприємства мають розміщуватись за місцезнаходженням (у межах однойменної територіальної громади) підприємства – юридичної особи. Це дозволить наповнити доходну частину місцевих бюджетів та реалізувати соціальні програми.

Державна позиція в питанні ефективного використання земель сільськогосподарського призначення має бути спрямована на встановлення законодавчої норми штрафних санкцій за невикористання земель. Корисним при цьому є історичний досвід Стародавнього Вавилону, зокрема, дослідження законів Хаммурапі, згідно яких, в разі не обробітку поля протягом року, закон змушував орендаря сплатити власнику орендну плату на рівні 33–50% від урожаю та провести основний обробіток на цьому полі, а в разі якщо поле не оброблялось 3 роки – крім перших двох позицій орендаря змушували додатково «відміряти по 10 гурів зерна за кожен бур поля».

Більшість фінансово–промислових груп не виділяє агровиробництво в окремий вид бізнесу, тому остаточно вони будуть сформовані після відміни мораторію на продаж земель. Існують як прибічники так і противники зняття мораторію. Перші сподіваються на швидке скуповування земель, другі – продовжити цей процес з метою концентрації більших масивів та стримати конкуренцію зі сторони фінансово–промислових груп, банків, іноземних компаній та фондів. Слід відмітити, що на даному етапі розвитку земельних відносин найбільш врегульованими у правовому відношенні є орендні земельні відносини, які, на нашу думку, мають стати одним з головних напрямів формування земельних масивів агрохолдингів.

Розвивається фондовий ринок – з'являються інвестиційні фонди, що оперують цінними паперами українських аграрних компаній. Для агрохолдингів - це диверсифікація фінансових надходжень і можливість нагромадження значного обсягу інвестицій. Багато

великих українських компаній розмістили свої акції на західних біржах. За даними Держкомстату, на 1 листопада 2010 року обсяги прямих іноземних інвестицій в аграрний сектор України перевищили 500 млн дол. США, що в 1,25 раза більше, ніж на аналогічну дату 2007 року - 399,8 млн дол. США і в 2,5 раза порівняно з 2003 роком - 199,28 млн дол. США. За оцінками спеціалістів, у 2007–2008 роках обсяг іноземних інвестицій в аграрний сектор економіки становив близько 1 млрд. дол. США ¹⁰.

З метою стимулювання залучення інвестицій в сільськогосподарське виробництво доцільно: на державному рівні запровадити фінансову підтримку сільського господарства у вигляді довгострокових кредитів, створити земельний банк; розробити шкалу мотивів для інвесторів, в першу чергу тих, що розвиватимуть соціальну інфраструктуру села, вкладаючи кошти в її розвиток; провести інвентаризацію земель; законодавчо регламентувати обмеження розмірів земельних ділянок в одних руках.

Для реалізації конкурентних переваг агрохолдингів необхідна конструктивна аграрна політика, яка за умов світової економічної кризи повинна стати пріоритетом у системі економічних перетворень. В першу чергу це стосується розробки стратегії розвитку сільського господарства; удосконалення земельного законодавства та врегулювання відносин власності; кредитування розвитку інфраструктури аграрного ринку та захист вітчизняного товаровиробника, в тому числі шляхом обмеження імпорту.

Dankevych A.E. National research Center «The Institute of Agrarian Economics» of the Ukrainian Academy of Agrarian Sciences, Kyiv

Pre-conditions and basic principles of development of agrokholding

У статті розкрито механізми формування агрохолдингів у сільському господарстві, висвітлено переваги та недоліки їх діяльності та науково обґрунтовано рекомендації щодо перспектив подальшого розвитку

In the article the mechanisms of forming of agrokholding are exposed in agriculture, advantages and lacks of their activity are reflected and scientifically reasonable to recommendation in relation to the prospects of further development

В статье раскрыты механизмы формирования агрохолдингов в сельском хозяйстве, отражены преимущества и недостатки их деятельности и научно обоснованы рекомендации относительно перспектив дальнейшего развития

- 1 Данкевич А. Є. Напрями удосконалення орендних земельних відносин у контексті розвитку агрохолдингів. Землеустрій і кадастр. – 2011. – № 1. – С. 21–28.
- 2 Данкевич А. Є. Організаційна модель розвитку агропромислових формувань. Сучасні тенденції розвитку аграрної економіки : монографія / за ред. Ю. О. Нестерчук. – Умань : Видавець “Сочінський”, 2011. – С. 76–82.
- 3 Формування та ефективність функціонування інтегрованих структур у сільському господарстві // Агробізнес : проблеми, сучасний стан та перспективи розвитку : монографія / [О.О. Артеменко, І.В.

¹⁰ «Електронний ресурс – Режим доступу <http://www.telegrafua.com/436/economics/9178/>.

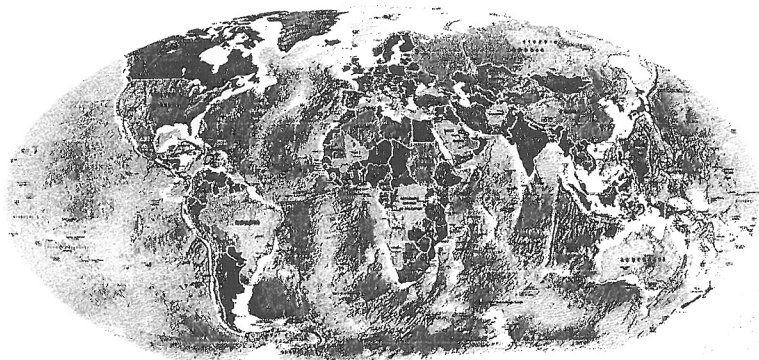
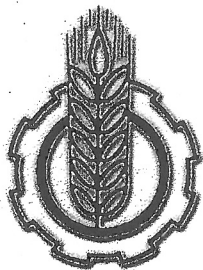
- Баришевська, Л.А. Бахчиванжи та ін.] ; за ред. Я. В. Сухія, В.С. Ніценка. – Одеса : СВД М.П. Черкасов, 2011. – С. 149 – 159.
- 4 Данкевич А. Є. Організація роботи з персоналом в агрохолдингах : Десята міжнар. наук.-практ. конф. “Проблеми планування в ринкових умовах” 3–5 жовтня м. Алушта. // Вісник ХНУ. Т 4–2. – 2011. – С. 80–83.
 - 5 Данкевич А. Є. Особливості бюджетування в агрохолдингах : матеріали I Всеукр. наук.-практ. конф. “Менеджмент 21 сторіччя: фінансові, економічні та інноваційні аспекти”. – К. : УВОІ “Допомога” – 2011. – С. 122–123.
 - 6 Данкевич А. Є. Розвиток агрохолдингів у сільському господарстві Житомирської області . Вісник ЖНАЕУ. – 2011. – № 1. – С. 109–113.
 - 7 Данкевич А. Є. Формування земельних масивів інтегрованих структур . Землевпорядний вісник. – 2011. – № 2. – С. 36–42.

26

ISSN 2221-1055

ЕКОНОМІКА АПК

Міжнародний науково-виробничий журнал

У номері:

- *Аграрна політика і реформування*
- *Економіка агропромислового виробництва*
- *Аграрний ринок*
- *Фінансові відносини та бухгалтерський облік*
- *Матеріально-технічне забезпечення аграрної сфери*
- *Аграрний менеджмент і підприємництво*
- *Розвиток сільських територій і соціальна сфера села*
- *Інноваційна діяльність та інтелектуальний капітал*
- *Зарубіжний досвід розвитку аграрного виробництва*

№5, травень 2011 р.

З Днем Перемоги!

Редакційна рада:

САБЛУК П.Т. (д.е.н., проф., акад. НААН, ННЦ „ІАЕ”, *головний редактор*)
ТКАЧЕНКО В.Г. (д.е.н., проф., чл.-кор. НААН, ЛНАУ)
ШЕБАНІН В.С. (д.т.н., проф., чл.-кор. НААН, МДАУ)
МИХАЙЛОВА Л.І. (д.е.н., проф., СНАУ)
ШПИКУЛЯК О.Г. (д.е.н., ННЦ „ІАЕ”, *заступник головного редактора*)

Редакційна колегія:

БОЙКО В.І., (д.е.н., проф., ННЦ „ІАЕ”)
БУЛАВКО О.Г. (к.е.н., ННЦ „ІАЕ”)
ДЕМ'ЯНЕНКО М.Я. (д.е.н., проф., акад. НААН, ННЦ „ІАЕ”)
КАЛЕТНИК Г.М. (д.е.н., проф., чл. - кор. НААН, ВНАУ)
КРОПИВКО М.Ф. (д.е.н., проф., акад. НААН, ННЦ „ІАЕ”)
ЛУЗАН Ю.Я. (д.е.н., ННЦ „ІАЕ”)
МАЛІК М.Й. (д.е.н., проф., акад. НААН, ННЦ „ІАЕ”)
МЕСЕЛЬ-ВЕСЕЛЯК В.Я. (д.е.н., проф., акад. НААН, ННЦ „ІАЕ”)
ПІДЛІСЕЦЬКИЙ Г.М. (д.е.н., проф., чл.-кор. НААН, ННЦ „ІАЕ”)
СИТНИК В.П. (д.е.н., проф., акад. НААН, НААН)
ФЕДОРОВ М.М. (д.е.н., проф., ННЦ „ІАЕ”)
ШПИЧАК О.М. (д.е.н., проф., акад. НААН, НУБІП)
ЮРЧИШИН В.В. (д.е.н., проф., акад. НААН, ННЦ „ІАЕ”)

Редактори:

І. ОРЖЕХІВСЬКА
Л. ТКАЧ

Комп'ютерна верстка:

О. ВОЗНЮК

© “Економіка АПК”, 2011

Віддруковано на техніці, придбаній у ТОВ “Астекс Груп”
Тел. (044) 223-15-37, 592-45-57.
E-mail: asteksgroup@ukr.net
Web: www.ato1.com.ua
м. Київ, вул Героїв Оборони, 8, оф. 21

Номер схвалено до друку рішенням редакційної колегії, протокол №4 від 22.04.2011 р.

Журнал входить до Переліку наукових фахових видань, затвердженого ВАК України.

Підписано до друку 25.04.2011.
Формат 70x108/16. Папір офсетний.
Друк офсетний. Ум. друк. арк. 12,4.
Тираж 750 прим.
Зам. № 50.

Видання та друк –
Національний науковий центр
“Інститут аграрної економіки”
03680, м. Київ,
вул. Героїв Оборони, 10.
Свідцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 2065 від 18.01.2005 р.

<i>Кушнір І.В.</i> Видатки бюджету на підтримку аграрного сектору та їх ефективність.....	98
<i>Гришова І.Ю.</i> Вартісні важелі фінансового забезпечення переробних підприємств АПК	102
<i>Ясіновська І.Ф.</i> Фінансова стійкість сільськогосподарських підприємств Львівщини.....	107
<i>Мельянова Л.В.</i> Удосконалення обліку натуральної оплати праці.....	112
<i>Оляднічук Н.В., Шайко О.Г.</i> Удосконалення первинного обліку праці та її оплати в сільськогосподарських підприємствах	116
<i>Зеліско І.М.</i> Гармонізація фінансового механізму інтеграційних аграрних формувань	121
<i>Малініна Н.М.</i> Диференціація суб'єктів податкових відносин в аграрному секторі економіки	124

❖ **Матеріально-технічне забезпечення аграрної сфери**

<i>Мороз О.О., Мельничук Л.М.</i> Механізм диференціації роздрібних тарифів на активну електроенергію.....	130
--	-----

❖ **Аграрний менеджмент і підприємництво**

<i>Черевко Г.В., Шимечко Г.І.</i> Категоризація агротуристичних господарств	133
<i>Данкевич А.Є.</i> Передумови та основні принципи розвитку агрохолдингів	139
<i>Величко О.В.</i> Стратегія ефективного використання трудових ресурсів у сільськогосподарських підприємствах.....	147

❖ **Розвиток сільських територій і соціальна сфера села**

<i>Бородіна О.М., Кирилюк С.В., Риковська О.В.</i> Теоретичні основи сільського розвитку на базі громад: капіталізація активів	153
--	-----

❖ **Інноваційна діяльність та інтелектуальний капітал**

<i>Шубравська О.В., Прокопенко К.О.</i> Перспективи співпраці України та Росії у сфері інноваційного розвитку аграрного сектору	161
---	-----

❖ **Зарубіжний досвід розвитку аграрного виробництва**

<i>Кулик В.В.</i> Макроекономічна динаміка аграрного сектору Польщі.....	167
<i>Тивончук Я.О.</i> Інфраструктурне забезпечення розвитку ринку молока і молокопродуктів у Франції	176

❖ **Критика і бібліографія**

<i>Власов В.І.</i> Теоретико-методологічні аспекти міжнародних економічних відносин	180
<i>Збарський В.К.</i> Дослідження економічних аспектів глобальних проблем	181

❖ **Вітаємо ювіляра**

<i>Шпичаку Олександр Михайловичу – 70</i>	183
---	-----